

Ποια Ψυχολογία; Επιστημονική, Θεσμική και Κοινωνική Ευθύνη σε Καιρούς Αβεβαιότητας

Βασίλης Παυλόπουλος
Τμήμα Ψυχολογίας, ΕΚΠΑ

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Σχολή Ανθρωπιστικών
και Κοινωνικών Επιστημών

Ημερίδα

Οι Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές
Επιστήμες στον 21^ο αιώνα:
Μέλλον και Προοπτικές

Τετάρτη **29** Απριλίου 2026

ώρα έναρξης **19:00**

19:00 - 19:15
Χαιρετισμοί

19:15 - 19:45
«Οι Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές Επιστήμες στην έρευνα και τη διδασκαλία: Αλλαγή παραδείγματος».
Χριστίνα Κουλούρη, Καθηγήτρια και Πρύτανης του Παντείου Πανεπιστημίου, Κοινωνικών και Πολιτικών
Επιστημών.

19:45 - 20:15
«Το μέλλον στις Ανθρωπιστικές οι Κοινωνικές Επιστήμες: Η διεθνής εμπειρία».
Ανδρομάχη Καρανίκα, Καθηγήτρια Κλασικής Φιλολογίας, Πανεπιστήμιο Καλιφόρνια, Irvine

20:15 - 20:45
«Ποια Ψυχολογία; Επιστημονική, θεσμική και κοινωνική ευθύνη σε καιρούς αβεβαιότητας».
Βασίλης Παυλόπουλος, Καθηγητής Διαπολιτισμικής Κοινωνικής Ψυχολογίας, Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

20:45 - 21:15
«Οι Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές επιστήμες στο πλαίσιο των υβριδικών πανεπιστημίων».
Αριστοτέλης Ζμας, Επίκουρος Καθηγητής Συγκριτικής Παιδαγωγικής, Παιδαγωγικό Τμήμα
Δημοτικής Εκπαίδευσης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

21:15 - 21:45
Συζήτηση

Αμφιθέατρο Γ. Κορδάτος, Συγκρότημα Παπαστρατός Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Μπορείτε να παρακολουθήσετε την εκδήλωση μέσω του συνδέσμου Webex:
<https://uth.webex.com/uth/j.php?MTID=m0ca2bb89430a4fe9c5c0fed07ddc5928>

Στην Κόψη του Ξυραφιού

- Αυτό που θεωρούμε σήμερα «αντικειμενική αλήθεια» είναι συχνά το αποτέλεσμα ενός **κυρίαρχου παραδείγματος** (Kuhn, 1962).
- Η Ψυχολογία γνωρίζει πρωτοφανή **κοινωνική ορατότητα** που διαπερνά όλες σχεδόν τις πτυχές του δημόσιου λόγου.
- Παράλληλα, αντιμετωπίζει **κρίση αξιοπιστίας** όσον αφορά τη μεθοδολογία και την επιστημονική ακεραιότητα (Jonaonιός, 2023).
- Μια **επιστήμη σε ένταση**: Μπορεί η Ψυχολογία να αξιοποιήσει την αβεβαιότητα ως εργαλείο προόδου;

Η Ψυχολογία ως Επιστήμη που Συνδέει

- Το ερώτημα “Πού ανήκει η Ψυχολογία;” **παραμένει ανοιχτό** μεταξύ κοινωνικών, ανθρωπιστικών και φυσικών επιστημών.
- Η ιστορική αποκοπή από τη Φιλοσοφία και η υιοθέτηση ενός αυστηρού θετικιστικού προτύπου, αν και συνέβαλε στην ακαδημαϊκή ενηλικίωση της Ψυχολογίας, κινδύνεψε να την οδηγήσει σε **πειράματα στο κενό** (Tajfel, 1972).
- Η διάκριση των γνωστικών ενδιαφερόντων κατά Habermas (1972) σε *εμπειρικά-αναλυτικά, ιστορικοερμηνευτικά και κριτικά* αναδεικνύει την πολλαπλότητα της επιστήμης. Η Ψυχολογία εμπίπτει **και στις τρεις** παραδόσεις.
- Τελικά, η Ψυχολογία λειτουργεί ως **επιστήμη-γέφυρα** ανάμεσα στην εξήγηση και την κατανόηση των φαινομένων.

“Τη φύση την εξηγούμε, την ψυχή την κατανοούμε.” (Dilthey, 1894/1974)

Κοινωνική Συνάφεια και Συνηγορία

- Η ψυχολογική γνώση τίθεται στην υπηρεσία της **κοινωνικής δικαιοσύνης** μέσω της συνηγορίας.
- Η **συνηγορία** αποτελεί στρατηγική χρήση της επιστημονικής γνώσης για την προάσπιση δικαιωμάτων.
- Η **κοινωνική συνάφεια** της Ψυχολογίας ενεργοποιείται μέσω της εκτίμησης της αξίας της για την κοινωνία (Long, 2014).
- Ιστορικά εντοπίζονται **καταχρήσεις** (π.χ. *Buck v. Bell*, 1927) όσο και **παρεμβάσεις-τομές** (π.χ. *Brown v. Board of Education*, 1954· *Obergefell v. Hodges*, 2015).
- Το πρόταγμα για **επιστημική δικαιοσύνη** αφορά στην αναγνώριση των δικαιωμάτων του ψυχολογικού υποκειμένου ως φορέα γνώσης (Fricker, 2007).

Κρίση Αναπαραξιμότητας: Παθογένεια ή ιστορικότητα;

- Η **κρίση αναπαραξιμότητας** ανέδειξε ότι μόνο το ένα τρίτο περίπου των μελετών αναπαράγεται επιτυχώς (Open Science Collaboration, 2015).
- Το πρόβλημα δεν εντοπίζεται μόνο στη μεθοδολογία αλλά επίσης σε θεσμικούς μηχανισμούς, όπως η **αξιολόγηση από ομοτίμους** (Pavlopoulos, 2023).
- Η πίεση του *publish or perish* οδηγεί σε εξόχως **προβληματικές πρακτικές**, όπως το file-drawer effect και το *p-hacking* (Fire & Guestin, 2019).
- Από ερμηνευτική σκοπιά, η μη αναπαραξιμότητα δεν δηλώνει απαραίτητα αποτυχία, αλλά αναγνώριση της **ιστορικότητας** του υποκειμένου.
- Το πρότυπο της **Ανοικτής Επιστήμης** προτείνει καλές πρακτικές, όπως προεγγραφή των μελετών και διάφανη πρόσβαση στο ερευνητικό υλικό και στα δεδομένα.

Θεσμική Ευθύνη και Δεοντολογία

- Η **θεσμική ρύθμιση** της Ψυχολογίας και της ψυχοθεραπείας στην Ελλάδα συνιστά κρίσιμη πρόκληση με κοινωνικές προεκτάσεις.
- Η ανάγκη για **εποπτικό όργανο** (ΝΠΔΔ) σχετίζεται με την επιστημική δικαιοσύνη (Jovanović, 2023).
- Η εκπαίδευση στη δεοντολογία συχνά περιορίζεται στην **Ηθική των Αρχών**, παρά στην **Ηθική της Αρετής** (Jordan & Meara, 1990).
- Η ηθική συγκρότηση του ψυχολόγου επιβάλλει μια διπλή δέσμευση:
 - ✓ **επαγγελματική ακεραιότητα** απέναντι στα ωφελούμενα άτομα (Meara et al., 1996)
 - ✓ **επιστημονική ταπεινότητα** απέναντι στη γνώση (Hoekstra & Vazire, 2021)

Η Δύναμη της Αβεβαιότητας

- Η Ψυχολογία προχωρά μέσα από **εντάσεις** μεταξύ διαφορετικών επιστημολογικών παραδειγμάτων.
- Η **αβεβαιότητα** αποτελεί συστατικό στοιχείο της επιστημονικής μεθόδου μάλλον, παρά αδυναμία της.
- Η **αποδοχή** της αβεβαιότητας ενισχύει την κριτική σκέψη και την πρόοδο. Μια επιστήμη που «τα ξέρει όλα» θα ήταν δογματική και επικίνδυνη.
- Η Ψυχολογία οφείλει να παραμένει μια **ανοιχτή, αναστοχαστική και κοινωνικά υπεύθυνη** επιστήμη που συνδέει.

 vpavlop@psych.uoa.gr

Βιβλιογραφία

- Dilthey, W. (1894/1974). Ideen über eine beschreibende und zergliedernde Psychologie. In *Gesammelte Schriften* (pp. 139–240). Vandenhoeck & Ruprecht.
- Fire, M., & Guestrin, C. (2019). Over-optimization of academic publishing metrics: Observing Goodhart's law in action. *GigaScience*, 8(6), 1–20. <https://doi.org/10.1093/gigascience/giz053>
- Fricker, M. (2007). *Epistemic injustice: Power and the ethics of knowing*. Oxford University Press.
- Habermas, J. (1972). *Knowledge and human interests*. Heinemann Educational.
- Hoekstra, R., & Vazire, S. (2021). Aspiring to greater intellectual humility in science. *Nature Human Behaviour*, 5(12), 1602–1607. <https://doi.org/10.1038/s41562-021-01203-8>
- Jordan, A. E., & Meara, N. M. (1990). Ethics and the professional practice of psychologists: The role of virtues and principles. *Professional Psychology: Research and Practice*, 21(2), 107–114. <https://doi.org/10.1037/0735-7028.21.2.107>
- Jovanović, G. (2023). Epistemology of psychology. In J. Zumbach, J., D. Bernstein, S. Narciss, & G. Marsico (Eds.), *International handbook of psychology learning and teaching* (pp. 1117–1142). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-26248-8_54-2
- Kuhn, T. S. (1962). *The structure of scientific revolutions*. University of Chicago Press.
- Long, W. (2014). Understanding 'relevance' in psychology. *New Ideas in Psychology*, 35, 28–35. <https://doi.org/10.1016/j.newideapsych.2014.06.003>
- Meara, N. M., Schmidt, L. D., & Day, J. D. (1996). Principles and virtues: A foundation for ethical decisions, policies, and character. *The Counseling Psychologist*, 24(1), 4–77. <https://doi.org/10.1177/0011000096241002>
- Open Science Collaboration. (2015). Estimating the reproducibility of psychological science. *Science*, 349(6251). <https://doi.org/10.1126/science.aac4716>
- Pavlopoulos, V. (2023, April 2-7). *Standing on the shoulders of peers: Can we become better authors by being reviewers?*. Invited lecture at the Writing Week of the Early Researchers Union of the European Association for Developmental Psychology, Rethymnon.
- Tajfel, H. (1972). Experiments in a vacuum. In J. Israel & H. Tajfel (Eds.), *The context of social psychology: A critical assessment* (pp. 69–119). Academic Press.